

Lisbeth Stenberg är doktorand i litteraturvetenskap vid Göteborgs universitet. Hon arbetar med en avhandling om Selma Lagerlöfs tidiga författarskap. Material för avhandlingen är både Lagerlöfs fiktionstexter och privata brev som i ett kontextuellt perspektiv analyseras utifrån teman som kön och skapande, manligt och kvinnligt.

Summary

Women themselves have rarely touched upon relations between women as a part of a public discourse. During the 1880's, however, relations between women were discussed in the new publications created within the Nordic women's movement. But these careful discussions, on forms of social life and relations outside of a mandatory heterosexuality, ceased after a short time. August Strindberg, in for instance *Giftas, En dåres försvarstal* and various newspaper articles, was notably among those who strongly attacked and questioned independent women who took the man's place and established emotional relations with other women.

Platon och den homoerotiska diskursen

Platon och den idealistiska, homoerotiska, lyriska diskursens historia

Jan Magnusson

I denna uppsats vill jag försöka visa hur den platonska diskursen uppstår i Europa under renässansen och hur den sedan befruktar den romantiska poesin från sjuttonhundratalet och framåt. Uppvärderingen av den romantiska vänskapen med homoerotiska förtecken blir ett kännetecken för romantiken som epok och ingår som ett ferment i hela kulturen, inte endast lyriken.

En speciell typ av upphöjd kärlek, som benämns den himmelska kärleken, konstrueras som något möjligt att uppleva i en tänkt idévärld. Den lyriska praxis i vilken denna översinnliga kärlek kommer till uttryck i olika författarskap sammanfaller dessutom med samkönade kärleksrelationer relaterade i författarnas biografier.

Det finns en tradition som har en grundmurad ställning genom århundradena. Vi börjar i Florens runt mitten av Quattrocento: där återskapas Platons dialoger genom att de översätts till latin. Genom denna handling kommer den grekiska gossekärleken på allvar in i Europas intellektuella klimat. Från översättningarna alstras en diskurs om den platonska Akademien och dess karaktär av svärmeri. Parallellt med den litterära diskursen löper en praxis som yttrar sig i biografins diskurs. I poeternas och de litterära personligheternas biografi finns en erotisk sida som vetter mot det egna könet och som löper parallellt med den litterära platonska diskursen. Ibland uttalad, ibland outtalad, ofta problemfylld.

I den dialog som främst inspirerat poeterna till skildringar av platonsk eller sokratisk kärlek, *Symposion*, återberättas främst de tankegångar som senare går igen i den litterära diskursen; särskilt föreställningen om kärlekens himmelska karaktär. Skillnaden mellan Eros-Afrodite Urania och Eros-Afrodite Pandemos får en stor betydelse under 1800-talets vetenskapliga diskurs kring den samkönade kärleken.¹

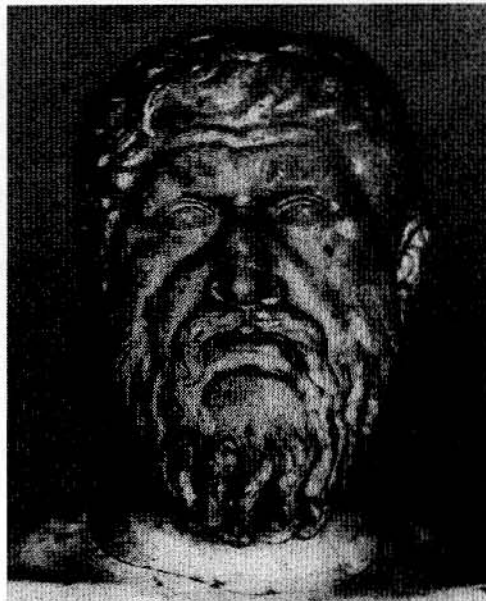
Den italienska renässansen.

Florens Quattrocento och Marsilio Ficinos Akademi

Den samkönade kärlekens tradition i europeisk kultur finner en startpunkt när Platons samtliga skrifter översätts till latin. Det inträffar under 1400-talet i Florens. Från denna tid kan man tala om två traditioner inom den samkönade kärleken, dels den fysiskt påtagliga, socialt utövade, samkönade kärleken och dels det litterärt idealiserade uttrycket för densamma.

Michael Nordberg har i *"Renässansmänniskan" 1400-talets Italien - myter och verklighet*, skisserat den sociala bakgrunden till det som i de flesta handböcker kallas den italienska renässansen. En av de aspekter Nordberg särskilt behandlar är homosexualiteten, eller mer historiskt korrekt sodomin, och dess inflytande och betydelse under 1400-talet i några stadsstater som Florens, Ferrara och Venedig. Även om Nordberg inte är särskilt intresserad av sodomi i sig kan han inte undgå att lägga märke till den roll den spelar i den italienska föreställningsvärlden under Italiens sena medeltid. Han noterar det livliga intresse som finns att bestraffa sodomiter.² Enligt Nordberg är det också vanligt att det just är toskanare, dit florentinare hör, som hålls för att vara pojkförförare. Toskanare får i vissa städer därför inte vara skollärare.³

Denna historiska beskrivning av staden Florens ger tydligt vid handen att en samkönad kärlek praktiserades av breda lager av den manliga befolkningen. Vad mer var, stadens styresmän försökte få bukt med den, i deras tycke, ökande sodomin. "Sodomin' var mot naturen och uppväckte Guds vrede."⁴ År 1432

Platon.

skapas ett organ som skall bekämpa sodomin med prostitution som vapen, *Ufficiali di Notte*.⁵ Under 1400-talets gång mildras straffen för sodomi, dvs. tillämpningen av bestämmelserna blir mildare. Michael Rocke har i sin grundläggande undersökning av just *Ufficiali di Notte*, *Forbidda Friendships*, liksom Nordberg påvisat existensen av en brett utbredd sodomitisk praxis.⁶ Det är viktigt att ha denna sociala bakgrund som fond när vi undersöker den litterärt och kulturellt verkamma akademi som blivit mest berömd under Quattrocento i Florens, Marsilio Ficinos platonska Akademi.

Marsilio Ficino (1433-1499) var ledare för en akademi som hade Platon som förebild och inspirationskälla.⁷ Ficino är inte den förste att introducera Platon i Europas intellektuella värld, men han är den förste som översätter dialogerna till latin. På Cosimo de' Medicis begäran översätter han alla Dialogerna. Hans översättningar är mycket välgjorda och blir anlitade under lång tid framöver. Enligt levnadstecknaren Giovanni Corsi fullbordade Ficino dessa översättningar på fem år och då hade han nått en ålder av trettiofem år. Han skrev också kommentarer till Dialogerna, förmodligen samtidigt som han översatte dem.⁸ Samtidigt som föreställningen om den individuella själens odödlighet utvecklas av Ficino praktiserar han också den platonska eller sokratiska kärleken som han mycket kärleksfullt beskriver i sina skrifter. Han ser den sanna vänskapen mellan två män som en förening i Gud. Den i kretsen av lärjungar i hans platonska akademi han kom närmast hette Giovanni Cavalcanti (1444-1509). Han var en ung pojke på sju år när Ficino lärde känna honom. Ficino bör då ha varit elva år äldre. De båda behöll en "särskild vänskap" under hela sin livstid och Ficino dedicerade år 1463 ett par av sina översättningar till vännen. Ficino dedicerar också sina kommentarer till Platons *Symposion*, *De Amore* till Cavalcanti. I ett av breven till Cavalcanti beskrivs hur odlingen av vänskapen, som den preciseras av Platon, genom föreningen i det gudomliga ljuset blir att odla kunskapen om Gud själv.⁹ Ficino anger vidare en räckta filosofer som förebilder till den vänskap han hyser för Cavalcanti. Deras vänskap skall vara en källa till styrka för dem båda och ge dem ett lugnt liv och en god kännedom om det gudomliga.

Det är intressant att se hur Ficino konstruerar vänskapen som den högsta formen av kärlek, likvärdig med den kärlek människan känner till Gud och Gud känner till människan. Genom att uppleva vänskapens band kan människan förädla sin karaktär och bli en sant dygdig människa. Människan kan också bli delaktig i den gudomliga kärlekens genomträngande visdom.

Förutom de nämnda aspekterna Ficino hämtat från Platon och utvecklat i sin Akademi finns också en uppvärdering av de bildande konsterna. Han såg den sköna avbildningen som en påminnelse för själen om sin tidigare hemvist i den gudomliga världen.¹⁰

Ytterligare en aspekt av diktandet som kommer att bli viktigt för de romantiska poeterna kommenteras av Ficino, den gudomliga hänryckningen. Ficino ser efter Demokritos och Platon *furor divinus* som ett tecken på något den stor-slagna människan besitter. Just denna starka känsla, som visar sig i en yttre handling, skriften, ansåg de antika filosoferna vara ett av de starkaste bevisen för att människan bar en gudomlig kraft i sin själ, skriver Ficino. Dessa viktiga aspekter av den skapande poeten, särskilt sådan den senare konstrueras under romantiken, från sent sjuttonhundratals och tidigt artonhundratals, finns alltså redan närvarande som konstruktionselement hos Ficino.

Vi ser hur medlemmarna i den platoniska akademien blir indragna i ett tätt nätverk av vänskapsband som får en mycket stark emotionell karaktär. Det är svårt att inte i denna typ av vänskapsband även finna en fysisk kärlek.¹¹ Det finns å ena sidan en utbredd homosexualitet i det florentinska samhället som vi kan se av Michael Rockes och Michael Nordbergs undersökningar, å andra sidan finns det en intensiv vänskapskultur med enbart andliga förtecken i den krets som Lorenzo de' Medici understödjer genom farfaderns platoniska Akademi. Det är uppenbart att förståelsen för den homoerotiska diskursen i Platons dialoger finner en särskilt förstående miljö i Florens. Båda dessa företeelser uppträder oftast samtidigt i den europeiska traditionen, dels en förändlig vänskapskultur som senare får beteckningen platonisk kärlek och dels en stark parallell underström av köttsligt praktiserad lusta som går under olika beteckningar under olika sekler.

Det väsentliga för min framställning är att i den "stora berättelse", eller det övergripande tolkningsparadigm, som uttolkar fenomenvärlden under renässansen, den katolska kyrkans teologiska apparat, är individen konstruerad främst som en andlig varelse. Det är genom att knyta denna andliga varelse till det jordiskt sköna som Ficino utför en epokgörande insats i den europeiska kulturhistorien. Det jordiskt sköna i sin mest förändligade form är den sanna vänskapen mellan två män, med eller utan fysisk förening.

Platons Symposion

Det har med rätta hävdats att renässansen inte innebar någon återfödelse, eftersom kunskapen om antiken aldrig dött. Likväl har de flesta som skrivit om perioden framhållit några särskilda drag som utmärkande för tretton-, fjorton- och femtonhundratalet i Italien. Det viktiga i detta sammanhang är den nyintroduktion av Platon som sker i den europeiska kulturen, och därmed också den nyintroduktion av den samkönade kärleken eller platoniska kärleken som följer därmed. I varje studium av antikens texter framöver kommer grekernas särskilda uppskattning av samkönad kärlek att inspirera och uppmuntra poeter och kulturpersonligheter.

En av de viktigaste texter som översätts av Ficino är *Symposion*. Han skriver också en kommentar till detta verk med titeln *De Amore*. Symposion beskriver den samkönade kärleken som samtalsämne under ett dryckeslag en kväll när Agathon har vunnit en seger i en teatertävling med sin första tragedi. Dryckeslaget tilldrar sig dagen efter han firar sin seger i tävlingen. Alla har alltså festat natten innan och är en smula trötta när de samlas till förnyat festande. Det är Eros, kärlekens gud, som är ämnet för kvällen. Var och en skall efter bästa förmåga hålla ett lovtal över Eros.

Faidros börjar med att framställa Eros som den äldste guden. Han är tillika den mäktigaste guden eftersom han "har mest inflytande på förvärv av dygd och lycka för alla, levande såväl som döda."¹²

Pausanias framställer Eros som betingad av Afrodite. Utan Afrodite ingen Eros och omvänt. Men, fortsätter han, eftersom Afrodite är två så måste också Eros vara två. De två Afroditegestalter han urskiljer är Afrodite Urania och Afrodite Pandemos. Urania är den himmelska Afrodite och Pandemos den allmänliga. Pausanias fortsätter med att beskriva skillnaden mellan de båda gudarna. För de som är gripna av Eros-Afrodite Pandemos gäller:

Det är han som dyrkas när människodräggen gör vad de kallar "älska". För dem spelar det just ingen roll om det sker med flickor eller pojkar, och vad för ena, för dels älskar de bara kroppen och just inte själen, nej, för dem är det snarast bra om objektet är totalt själsfritt, för det enda de ser till är att få processen överstökad så bekvämt och kvickt som möjligt; och dels är de över huvud rätt obekymrade ifall något är vackert eller ej.¹³

För dem däremot, som är gripna av Eros-Afrodite Urania gäller något helt annat.

medan den rätta, himmelska Eros i sin stamtavla icke äger något feminint, utan enbart maskulint. Därav kärleken till gossar, liksom att den är mycket mera mogen och fri från flams och skrävel (hybris). De av denna Eros besjälade, de dras till det manliga, de älskar det intelligentare och kroppsligen mera hurtiga. Den som forskar i gossekärlekens väsen - som skälls för pederasti - han skall möta och lära känna en Eros i dess ädlaste form. Det är alls inga småpojkar som dessa hängivna dyrkar. Deras känsla flammar upp först när vår själ har mognat, vilket brukar sammanfalla med de första fjunen på kind och haka. Min tro är att om kärleken mellan en yngling och en vuxen man börjar vid den tidpunkten, då är den förberedd för en livslång tillvaro och ett gemensamt samliv. Då kommer kontrahenterna aldrig att göra varandra besvikna.¹⁴

Pausanias skiljer mellan två sorters kärlek som i sin tur inspireras av två olika aspekter av guden Eros. Dels finns det den "vanliga" sortens kärlek, där det inte

spelar någon roll hur sexualiteten utförs. Denna sorts kärlek håller Pausanias för rå och vulgär. Å andra sidan finns en himmelsk kärlek som inspireras av Eros motsvarighet till Afrodite Urania. Det är den himmelska kärleken som är bäst är underförstått i Pausanias framställning. Att den fria kärleken inte skattas lika högt överallt i världen framställer Pausanias som något negativt för resten av världen.

Borta i Ionien, under perserna, och på andra håll där man bor och bygger under barbarvälde, där är det helt annorlunda. Där anses fri kärlek mestadels som stor uselhet, och särskilt homosexualitet. Nå det är ju mycket som barbarerna anser uselt och som vi håller i ära. Filosofi, bland annat. Och idrottsintresse.¹⁵

Sedan utvecklar Pausanias den dygdefulla kärleken mellan en äldre man och en yngre. Den unge skall inte älska för pennings skull eller för snöd vinning. Den äldre skall ge med sig av sin kunskap och erfarenhet. Han kommer till slut fram till att: "Älska för dygdens skull, det är alltigenom skönt."

Därmed har Pausanias gjort sitt för att festen skall bli lyckad och alla känna sig upprymda av ett gott tal och en lyckad framställning. Eryximachos blir näste talare som utvecklar sin aspekt av guden Eros efter att Apollodoros avstått från att säga något, ty han har hicka. Eryximachos vidgar guden Eros maktområde. Eros finns i allt, inte endast människor. "Eros finns i allt som alstras, växer och för en tid består. Så nog är han en stor och förunderlig gud, desslikes fruktansvärd, med sitt välde över allt handlande, mänskligt såväl som gudomligt."¹⁶ Eryximachos utvecklar Eros som en viktig aspekt av medicinen. Han ser hela läkekonsten som något som står i Eros tecken. Dessutom är harmoni och rytm i musik erotisk till sitt väsen. Eryximachos svävar ut en smula utanför kvällens ämne och avrundar med att, rätt betänkt, ge all makt åt den totale Eros.

Nästa talare är Aristofanes. Han börjar med att anknyta till Eryximachos genom att tala om den mänskliga organismen och dess öden. Enligt Aristofanes fanns det från början inte två utan tre slags människor.

Från början fanns det tre slags människor, inte bara två, ett maskön och ett kvinnligt kön, som det är nu. Det tredje könet hade mycket gemensamt med båda de andra, men av det finns nu bara namnet kvar, själva könet har försvunnit. Androgyn (mankvinna) hette det, och var det också, både till benämning och gestalt en kombination av manligt och kvinnligt, men som sagt, nu lever bara namnet kvar, och mest som skällsord.

Den enskilda människan såg helt annorlunda ut på den tiden, alldeles rund med konkav rygg och flanker som gick ihop som ett rör. Fyra händer hade hon och lika många fötter, och två ansikten, alldeles lika, fast det ena vette åt nacken; båda satt på samma tjocka cirkelrunda hals.¹⁷

Aristofanes berättar om hur människorna tog sig fram i denna urtid. Varelserna hjulade fram eftersom de hade fyra armar och fyra fötter. Dessa urmänniskor, som ägde hög intelligens, satte sig upp mot själva gudarna och detta kunde gudarna inte tolerera. Zeus kom då på en idé. Han klöv människorna mitt itu, så att de kom att se ut nästan som nuförtiden. Men människorna längtade tillbaka till sin urform. Zeus gav med sig och placerade könsdelar på människornas framsida. Eros grundlade kärleken mellan människa och människa. När en hälft mötte en annan hälft som han kände sig älskad av kom han till ro.

Var och en av oss söker sin komplettering; de som är spån av en helmaskulin urvarelse söker den bland andra män, men de som kommer ur vad man kallade androgyn och är maskön, de letar bland kvinnorna och till det släktet hör de flesta horkarlar, liksom nästan alla karltokiga kvinnor och äktenskapsbryterskor hör också dit. Men av de kvinnor som är bitar av en urkvinna, de bryr sig inte mycket om män. De håller sig helst till andra kvinnor och ur den gruppen kommer de så kallade hetäris-trierna (tribader, lesbiska).¹⁸

Så fortsätter Aristofanes med att beskriva hur de män som älskar andra män är de bästa, tappreste och mest manhaftiga. Han viftar bort en anklagelse om att dessa män skulle vara skamlösa och visar i stället att dessa män ger sig in i politiken och som fullvuxna blir pederaster och saknar intresse för äktenskap. Det är bara sedvanan som gör att de gifter sig säger Aristofanes. "Kort sagt, det är pojkälskare och efebyrkare de blir, och vänner av enbart manligt sällskap."¹⁹

Flera talare uppvaktar Eros med sina tal och bland dem förstås Sokrates. Han beskriver i ett långt tal Eros som den gud som dyrkar det han inte har, skönhet. Därefter berättar han om Diotima och hennes syn på Eros. Diotima beskriver guden Eros som alstrare. Det finns de som skapar i kött och kropp. De försöker skapa odödlighet genom barnafödelse. Och det finns de som vill skapa i anden mer än i kroppen. De som träder i förbindelse med det andliga avlar kloka tankar och andra värdefulla karaktärsegenskaper.

Till denna grupp hör alla äkta skaldar och de konstnärer som med rätta kallas nyskappare; men först och främst den som lägger ned klokhet och förstånd på att påverka och höja sin hembygd; det är, att förbättra den och leda dess ungdom till självbehärskning och rättrådighet.

För att detta skall kunna ske fordras att någon redan från födelsen andligt fruktbar person nått mogenhet och förvärvat erfarenhet och utbildat goda seder och har hunnit till den punkt i livet där begäret att alstra och frambringa riktar sig mot en andlig avkomma, dem vi kallar lärjungar.²⁰

Diotima får alltså inta den position i sin berättelse som Sokrates intar i umgängeskretsen. Det är han som samlar runt sig unga män som vill bli undervisade och

det är han som visar ynglingarna hur de skall tänka när de skall tänka rätt. Lärarens roll är Sokrates och genom Diotimas berättelse får denna position en halvt gudomlig status eftersom det är genom att befruktas av vänskapens inträngande som vännerna når till en gemensam avkomma, kunskap och insikt.

Man kan rent av säga att ett sådant andligt umgänge är intimare och innebär en varaktigare förening än något fysiskt förädlade. Ty den gemensamma avkomman är både skönare och mer oförgänglig; och vänskapen står därmed på en fastare grund. Ja, vem skulle inte hellre motse sådana barn än avkomlingar av kött och blod, om han besinnar Homeros, Hesiodos och de andra stora skalderna, hurdan ätt de har efterlämnat och hur den har skänkt dem odödligt rykte och evig hågkomst, emedan den är som den är.²¹

Denna senare inställning kommer nära den som ovan refererats rörande Ficino. Det är tydligt att det är ur Sokrates berättelse om Diotimas syn på Eros kraft, som Ficino finner mycket av sin skaparvilja i de dagliga resonemangen i Akademin. Det är kärleken mellan läraren och lärjungen så som den beskrivs i Platons dialog *Symposion*, där Eros spelar en avgörande roll, som ligger till grund för Marsilio Ficinios agerande. Det är också denna erotiska komponent i den sokratiske dialogen som skall fortsätta att utöva makt över kommande generationer.

De kommande generationerna använder sig av Ficinios latinska översättning. Senare utvecklas även kunskaperna i den grekiska grundtexten. För att göra denna artikel hanterbar gör jag några få nedslag i den tyska kulturtraditionen under senare hälften av sjuttonhundratalet, innan jag går över till mitt egentliga ämne, den svenska, lyriska, homoerotiska traditionen.

1700-talet, klassicismen och den homoerotiska komponenten

När Pompeji och Herkulaneum återupptäckts på 1700-talet skapas en vurm för det antika som tar sig uttryck i heminredning, möbelsnickerier och arkitektur. En av dem som skapar en teoretisk grund för dyrkan av antiken är Johann Joachim Winckelmann (1717-1768). Hans starka uppvärdering av den antika konsten kan uttryckas i en ofta citerad fras, "Edle Einfalt und Stille Grösse", som betecknar Winckelmanns syn på antikens statyer och friser. De kännetecknas av ädel enkelhet och en stilla storhet som imponerar på betraktaren.²²

Även Winckelmann värderade Platons dialoger högt som identitetskonstruerande texter. Han hänvisar i ett brev till Reinhold Friedrich von Berg till *Phaidros*, en av de dialoger i vilken Sokrates utlägger kärlekens väsen. Vi kan se hur den samkönade kärlekens texter samspelar med en individs identitetskonstruktion. Den kärlek som beskrivs kallas grekisk kärlek eller sokratisk kärlek (under denna tid i Tyskland en vanlig benämning på samkönad kärlek).

Lesen Sie den "Phaidros" des Plato! Dieses Gespräch lesen Sie mehr als einmal mit großer Ruhe und Betrachtung! Es ist nebst der Verteidigung des Sokrates das Schönste, was dieser große Mann (und zwar im zwanzigsten Jahre!) geschrieben hat. Mit diesen Einsichten schließen Sie nur Freundschaften dieser Art.²³

Winckelmann var den förste författare inom det tyska språkområdet som lästes som den samkönade kärlekens uttolkare.²⁴ En utgåva av hans brev kom ut 1805 och den inleddes med ett förord av Johann Wolfgang von Goethe. Goethe var förstående till Winckelmanns homoerotiska läggning och ser den som en väsentlig komponent i dennes djupa förståelse av den klassiska bildhugarkonstens väsen.

Doch Goethe hatte keine aufklärerischen Bedenken mehr: er zeigte Verständnis für Winckelmanns "griechischen Geschmack" in der Liebe. Sein Beispiel lehrte, daß Liebe zum gleichen Geschlecht nicht in der Gewöhnung an gewisse handlungen besteht, sondern einen eigenen Stil des Fühlens, Lebens und Denkens bedeutet. Und der war es gewesen, der seinen Sinn für die Werke der griechischen Bildhauer geweckt und geschärft hatte.²⁵

August von Platen (1796-1835), var tysk, romantisk poet och mycket läst under sin livstid. von Platen är numera mest känd för sin kontrovers med Heinrich Heine, där Heine angriper von Platen för hans kärlek till män och von Platen replikerar med antisemitiska dikter (den s.k. Platenstreit). August von Platen vill också leva i den platoniska kärlekens efterföljd. Viktigt, i konstruktionen av den platoniska kärleken, är kravet på renhet och ärlighet i avsikterna. Den kamratliga kärleken är förseglad i en evig sfär av idéer och det innebär att den som kommer i kontakt med dessa himmelska sfärer har kommit "hem" i den bemärkelsen att under tiden i livet, denna förgängelsens och tidslighetens fångelse, har en kontakt upprättats mellan det himmelska inom det jordiska. En av Platens mest kända dikter heter *Tristan* och i de två första raderna uttrycks denna tematik tydligt.

Wer die Schönheit angeschaut mit Augen
ist dem Tode schon anheimgegeben,

Den som har skådat skönheten i detta livet, gärna i en vacker ynglings gestalt, har alltså etablerat ett hemligt band till döden, en särskild kunskap om det bortomsinnliga som inte kan upplevas på något annat sätt. August von Platen försöker under en tid av sitt liv finna en vän i Eduard Schmidlein. Han får emellertid ett mycket avvisande svar på sina inviter och blir mycket träffad av den negativa responsen på sina känslor.

Även här finner vi en biografisk diskurs som avhandlar en homoerotisk kärleks-historia med olycklig utgång och en poetisk praxis som uppvärderar den ideala kärleken i en värld bortom den synliga. I von Platens fall konstrueras dessutom kännedomen om den bortomsinnliga världen som en förborgad insikt om dödens värld och en längtan till denna.

Bland svenska poeter

Erik Sjöberg (1794-1828), samtida till August von Platen, publicerade sig under pseudonymen Vitalis. Han publicerade också dikter där den klassiska antiken fått stå som inspirationsmodell. Sven Cederblad, som skrivit en utförlig monografi om författaren, urskiljer framför allt tre områden som väsentliga för Vitalis: stoicismen, vänskapen och kärleken mellan män.²⁶

Vi finner även här samma koppling mellan en explicit uttalad samkönad erotik och en djupt känd kunskap om de platonska texterna, enkannerligen dialogerna. Vitalis valde att som ämne för sin doktorsavhandling tolka Meleagros epigram, några av *Amatoria* poëmata som ”inspirerats av den grekiske dikta-rens kärlek till sköna ynglingar.”²⁷

När Vitalis skriver sina *Sånger till mannen i månen* ger han ett starkt uttryck för vänskapskärleken. Stroferna beskriver diktjagets kärlek till Alvin.²⁸

Vitalis.

Ack, Alvin, hör vad dig mitt hjerta säger:
Liksom din egen själ hör min dig till.
Det enda hopp, jag än på jorden äger,
Är att du icke mig förskjuta vill.
Jag älskar dig; för dig jag älskar lifvet.
Ditt namn med eld utaf mitt öde skrivfet,
Så skönt i djupet af mitt hjerta står.

Dikten innehåller fler explicita kärleksförklaringar. Vi kan också se hur idealismens rekvisita staplas upp för att konstruera själen som ett utflöde av en gemensam tillvaro efter döden. Den tillvaro man lämnat för den jordiska kallas ”kärlekens och harmoniens land”. De själar som här är uppdelade på diktjaget och Alvin skall sammansmälta i detta land. Men Alvin behöver inte avlägga sitt jordiska hölje, ”du ej till jorden hör”. Han är redan en ljusvarelse ur de himmelska höjdernas djup:

Och klart, som av en genomskinlig källa
Skall djupet af min själ jag för dig ställa,
Den trogna spegeln där din bild ej dör.

I fortsättningen önskar diktjaget gjutas samman med Alvin så som vattendroppar slutas samman i en skogskälla. Det hela återupprepar samma tematik vi funnit tidigare i Platons *Symposion*. Det finns en himmelsk tillvaro där själarna tidigare befunnit sig och dit de senare kommer efter döden. Förmågan att igenkänna skönheten här på jorden är ett dunkelt minne av den själarnas himmelska urbild där de tidigare varit förenade. Det sköna kan upplevas i konsten.

Kom, Alvin, följ mig uti konstens lunder,
Hvars himmel lifvets moln ej nalkas få!
Hon vigt oss begge in i sina under:
Hvi skulle vi hvarannan ej förstå?
Vi vilja evighetens skönhet måla
Med färg och ord, att hennes bild må stråla
I lifvets natt, på tidens kalla ö.
Ack, låt oss fast föreningsbandet vira.
Ack, låt oss ädla själars hymen fira,
Och ej min suck om kärlek ohörd dö!

Vi finner här en explicit kärleksförklaring. Den lånar sitt språk och sin förståelsemodell ur den platonska kärlekens rekvisitaförråd sådan den traderats från re-
nässansen och framåt. Betoningen ligger på den himmelska kärleken och den andliga föreningen i bortomjordiska sfärer. Denna topos i litteraturen samverkar med att författarens kärleksliv riktats mot män till största delen om man får

tro Cederblad.²⁹ Vi kan alltså återigen se hur den litterära gestaltningen har haft Platons dialoger som utgångspunkt, samtidigt som det i den biografiska författardiskursen finns önskan om utlevandet av den samkönade kärleksdriften.

Viktor Rydberg

Ett av våra mest framträdande författarskap, där den idealistiska ådran från Platons skrifter legerats med dels kristendomen och dels den framåtsträvande liberalismen under 1800-talet, är Viktor Rydbergs (1828-1895).³⁰ Viktor Rydbergs filosofiska intresse omfattar bland annat Platon, Kant och Leibniz. Rydberg medarbetar i *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. Den leds då av S.A. Hedlund. Av denne får Rydberg ett erbjudande om giftermål.³¹ Örjan Lindberger beskriver hur giftermålsanbudet leder till en kris i Viktor Rydbergs liv och hur han kommer in i en skaparkris efter det misslyckade frieriet.³²

Krisen lossnar när han gör en resa till Italien 1874. Han rapporterar från sin resa till *Svensk tidskrift* där han publicerar de studier som sedan blir *Romerska Dagar* (1877). Däri ingår bland annat hans studie *Antinous*.

De otaliga statyer som föreställer kejsar Hadrianus (kejsare 117-128) älsk-

Viktor Rydberg.

ling, den grekiske ynglingen Antinous, har inspirerat Rydberg till både en lång essä och en dikt över samma ämne. Vi finner även här kopplingen mellan den samkönade kärleken och Platons och Sokrates dialoger.

Att kejsaren, konstnär som han var, från början intagits av hans kroppsliga fägring, torde vara otvivelaktigt; men med Sokrates och Plato för ögonen kan och bör man tro, att denna känsla, så vanlig i den antika världen, ej sällan parades med syftet att hos det lekamligt sköna utbildade det sedligt goda. Sedan Hadrianus mist sin älskling, uttalade han med en övertygelsens värme, som väckte löje hos de nyktert tvivlande, sin tro att ett gudomligt demonium haft bostad i dennes själ, och när, såsom det föregavs, en ny stjärna, den som ännu bär Antinous' namn, då tänt sig på fästet, såg kejsaren häri ett vittnesbörd, att ynglingen var upptagen i de himmelska makternas krets.³³

Rydberg fortsätter med att beskriva förebud till den resning i Palestina som utbryter under Messias-Barkokba och ett orakelspråk som siar om kejsarens snara död. Samtiden såg Antinous död i Nilen som en frivillig handling. Antinous gick i döden i stället för sin kejsare och räddade därmed hans liv. Det är inte att ta miste på att Viktor Rydberg i denna essä om ett antikt konstverk skapar en inkännande text som andas den sensualism konstverken förmedlar. De inledande raderna anger essäns suggestivt erotiska tonläge.

Antinous, ynglingen med det sänkta huvudet och den drömmande blicken, möter man ofta i konstens salar, men det hemlighetsfulla anletet äger alltid samma dragningskraft. Han grubblar på en gåta och är själv en sådan, som lockar till tydning och gäckar tydaren.³⁴

Rydberg fortsätter att skildra kroppens byggnad och lemmarnas skönhet. Rydberg beskriver också hur Antinous intar skiftande gestalter ur den grekiska gudafären. Beskrivningen andas en lyrisk förälskelse i det konstnärliga objektet som sådant. Det finns i denna beskrivning en annan ton än i essän *Den meliska Afrodite*. Där börjar texten med en beskrivning av hur statyn återfanns högt uppe på ett berg på Melos. En lång beskrivning av hur statyn räddas följer. Där Antinousgestalten fångar författaren direkt vid anblicken, finns det i *Den meliska Afrodite* mer av konsthistoria och anekdotiska anslag runt konstverkets ankomst till Louvren. Det är uppenbart att Antinousgestalten har fångat Viktor Rydberg med alla sinnen medan *Den meliska Afrodite* förblir en konsthistoriskt intressant upptäckt. Bakom den föränderliga sinnevärlden, som Albert Nilsson identifierar med Rydbergs framställning av den heraklitiska världsströmmen, har Rydberg "anat en evig och oföränderlig idévärld, varav den sinnliga var endast en bruten och dunkel spegelbild. Förhållandet mellan de båda världarna var det stora problemet eller gåtan för Rydberg."³⁵

Även hos Viktor Rydberg finns en förälskelse i en ung man. Rydberg var informator till den unge Rudolf Ström. En svärmisk brevväxling finns bevarad.³⁶ Det är oklart om kärleken fullföljdes, men vi kan i den biografiska diskursen återfinna en kris i kärleken till kvinnan, en ungdomsförälskelse i en man och en djup förståelse för de platonska idealen, utvecklade i Rydbergs poetiska praxis.³⁷

Sekelskiftets Tyskland

Under 1800-talets senare del och 1900-talets början sker en rad förändringar i synen på den samkönade kärleken. Kyrkans makt över tanken minskar och den naturvetenskapliga tankemodellen ersätter den religiösa diskursen som den "stora berättelse" inom vilken tillvarons företeelser förklaras. För den samkönade kärlekens del innebär detta att det som tidigare kallats sodomi och bedömts inom den religiösa diskursen nu flyttas över till naturvetenskapens ansvarsområde och kommer att behandlas inom medicinen och där inom den starkt framväxande psykologin och psykiatrin. Det innebär att den samkönade kärleken inte bara kommer att ses som en avvikelse från ett "naturligt" förhållningssätt, utan också ses som ett "fel" som behöver botas. Den samkönade kärleken inträder i sjukdomsfacket. Föreställningen om naturen konstrueras nästan i metafysiska termer som det stora outtalade vilket upprättas som rättesnöre för vad som är rätt och fel.

Karl Maria Kertbeny (1824-1882) myntar begreppet homosexuell. Han anser att vetenskapen är det område som skall lösa vad han benämner "homosexualitetens gåta". År 1869 skriver han en pamflett mot den strafflagstiftning som kriminaliserar homosexualiteten. Genom ett omtryck i *Jahrbuch für sexuelle Zwischenstufen* från år 1905 får beteckningen allmän spridning.³⁸ Detta makaroniska ord, bildat som en hybrid mellan grekiska och latin, blir under senare delen av 1900-talet en stötesten för den framväxande, politiska, homosexuella frigörelserörelsen. Magnus Hirschfeld (1868-1935) har år 1898 grundat Wissenschaftlich-humanitäre Komitee, som vetenskapligt undersöker den manliga och kvinnliga sexualiteten.

Karl Heinrich Ulrichs (1825-1895) hade dessförinnan gjort ett försök att återuppväcka en terminologi från Platon, när han betecknar den homosexuelle mannen som *urning*. Han tar därvid upp den beteckning som Platon låter Pausanias utveckla i dialogen *Symposion*, där "Afrodite Urania" betecknar den kärlek som är himmelsk och högre stående än olikkönade "Afrodite Pandemos". Med utgångspunkt i detta ställe försöker Ulrichs skapa kategorier som passar för den samkönade kärleken, dels *urningar* för de män som är dragna till andra män och dels *Dionäer* (*dioningar*) för de män som styrs av Afrodite Pandemos. Ulrichs såg ett kvinnligt element i den manliga homosexuella kärleken hos de

som han kallade urningar. Hela denna terminologi kom så småningom att försvinna ur historien med introducerandet av begreppet *homosexualitet*. Den användes emellertid av två engelska förkämpar för den samkönade kärlekens emancipationsrörelse, John Addington Symonds och Edward Carpenter. Beteckningen *Uranian Poets* kom att fästas på en rad poeter inom det engelska språkområdet, från slutet av den viktorianska eran till mellankrigstiden, vilka lät sig inspireras av ynglingakärleken i sin poesi.

Stefan George

Stefan George (1868-1933) verkade runt sekelskiftet 1900. Han var poet och grundare av en krets unga poesiintresserade som träffades regelbundet, mest för att dyrka George själv och lyssna på hans uppläsningar av sin egen poesi. Stefan George och hans krets skapar en kult kring Maximin, en av George avhållen ung man, som särskilt porträtteras i *Der siebente Ring* från 1907.³⁹

Den krets som existerar runt George gör honom produktiv och denna samling unga män kommer själva att göra en insats i den tyska staten. Den viktigaste gestalten blir von Stauffenberg, som under andra världskriget utför ett attentat mot Hitler. Stauffenberg har tagit starka intryck av den idealistiska inriktningen i Georgekretsen. Sven Stolpe jämför Georges krets med den krets unga män Platon drog till sig.⁴⁰

Återigen finner vi ett inflytelserikt författarskap, Stefan Georges, som förbinds med en homosexuellt färgad erotik. Därtill existerar en lyrisk praxis där ideala värden upphöjs.

Sverige runt sekelskiftet

Vilhelm Ekelund (1880-1949) lät sig inspireras av gossekärleken och von Platens diktning i sin poesi. Hans diktsamling *In Candidum* (1905) hyllar den unge gossen på ett kärleksfullt sätt. Diktsamlingen inleds med dikten *Gosse vid stranden*. En strof tas om två gånger.

Gosse vid stranden,
lekande än,
ljust vemodigt
sjunger du -
ack sjung, ack sjung min själ till ro!

Vi kan här se reminiscenser av den grekiska gossekärleken och den andliga kraft och gemenskap som kontakten mellan gossen och diktjaget åstadkommer. Kvällningen, som är diktens tid och rummet, stranden intill ett stort vatten, skapar främlingskap hos diktjaget.

Ack stunder det är
då själen sig känner
dubbelt främling,
/.../

Denna dekadenta Entfremdung från tillvarons djupa källsprång är en tematik som Ekelund utvecklat under en följd av diktsamlingar. Men den himmelska renheten hos ett du som kan identifieras som den unge gossen presenteras också i dikten *Candidus*.

Hur ditt ansikte var skyggt, hur stod ej spänt lyssnande i dess drag din ungdoms stora fråga! Och du var mig som en helgedom, och mitt hjärta förnam domen av sin egen orenhet, förstenades i stumhet inför den heliga skönheten i dig.

Ett intressant spørsmål är om Vilhelm Ekelund avslutar sitt homoerotiska diktande med utbrottet av den offentliga skandal år 1907 där homosexualiteten blir ett ord på var mans läppar.⁴¹ För Ekelund var homosexualiteten i lyriken en upphöjd kärlek i Platons efterföljd, en grekisk kärlek. Den samtida skandal som utbreddes sig i tidningar och boulevardblad hade en helt annan jordisk, moraliskt nedsolkad påtaglighet.

Vilhelm Ekelund skriver dikter till sina lyriska föregångare. Stefan George hyllar han genom att översätta sju av dennes dikter till svenska och införliva i samlingen *Melodier i skymning* (1902). August von Platen får en egen dikt i avdelningen Venedig i *In Candidum*. Denna kärlek till de poetiska föregångarna innesluter en mängd romantiska och andra poeter. Här finns Des Esseintes och Tschajkowskij, Stagnelius

Vilhelm Ekelund.

och Hölderlin, men även grekiska gudomligheter som Apollon, Narcissus och Progne. Det är svårt att finna någon egentlig linje i Ekelunds hyllningar, men det finns en viss övervikt för de poeter som tillhör den samkönade kärlekens tradition. Rolf Ekman skriver i *Den andra Eros*:

Av 1800-talets ledande svenska personligheter är det flera författare, som kännetecknas av en intensiv vänskapskult med mer eller mindre erotiskt inslag: Erik Sjöberg (Vitalis), Adolf Törneros, Viktor Rydberg, Pontus Wikner, W. E. Svedelius. Ekelund intresserar sig för alla dessa, om än i olika grad. Det som fångar honom tycks genomgående vara något i den allmänna livshållningen - särskilt hos Törneros, Rydberg och Svedelius finner han en djup levnadskonst, en sval oberördhet, som karakteriserar det "Almqvistsvenska" i motsats till det strindbergskt eruptiva.⁴²

Här finns således samma koppling som vi tidigare sett, där den samkönade kärlekens poetiska tradition samverkar med en i livet utvecklad praxis.⁴³ För Algot Werin, som skrivit en omfattande monografi över Ekelund, är det självklart att den samkönade erotik som omtalas i dikterna också är något som Ekelund upplevt i det verkliga livet. "Att det här är tal om självupplevt står utom allt tvivel."⁴⁴

Sammanfattning

Det finns en lång tradition av samkönad erotisk lyrik i den europeiska och svenska litterära traditionen under tiden efter renässansen. Jag har här endast kunnat göra sporadiska nedslag i vissa av de mest framträdande lyrikernas verk. Mitt syfte har varit att inringa en viss textcorpus och skissa dess konturer. Jag har kunnat finna vissa gemensamma drag. Dels finns en uppvärdering av vänskapen både i dess icke-kroppsliga och dess kroppsliga form. Dels finns en konstruktion av kärleken som något upplevbart i en tänkt idévärld. Denna himmelska kärlek beskrivs som en reminiscens av den ursprungliga kärleken vilken har sitt hemvist i idévärlden. Denna kärlek är oftast något som finns mellan en yngre och en äldre man, en efebrelation.

Det finns förvisso ytterligare diktverk och litterära personligheter som kan infogas i denna tradition, men jag hoppas med föreliggande artikel ha skisserat traditionens grundläggande drag.

Noter

- 1 Jag kommer i fortsättningen att använda begreppet "samkönad kärlek" som övergripande beteckning och ersättning för beteckningarna sodomi, homosexualitet och gay lifestyle. Man kan tycka att samkönad ger felaktiga konnotationer med hänsyn till den diskussion om sexuell och socialt kön som förts inom feminismen, men jag väljer ändå denna översättning av det engelska uttrycket "same-sex love".
- 2 "Man behöver inte på något sätt vara särskilt intresserad av fenomenet för att ganska snart vid läsning av samtida källmaterial, inte minst predikningar, lagar och domstolsmaterial, finna att homosexualiteten spelade en viktig roll i föreställningsvärlden och tilldrog sig utomordentligt stor uppmärksamhet från de styrande och från kyrkans män. Man kan närmast tala om en fixering vid den: skräcken och avskyn för homosexualitet var synnerligen påtaglig i 1400-talets Italien - men det säger naturligtvis ingenting om hur vanlig den var i realiteten." Nordberg, 1993, sid. 185.
- 3 Ibid.
- 4 Ibid.
- 5 "Nu kom denna magistrat mer och mer att enbart syssla med de prostituerade, och år 1432 inrättade man ett speciellt organ, *Ufficiali di Notte*, som skulle uppspära homosexuella, såväl aktiva som passiva, och befodra dem till rättvisan. Vid första resan skulle straffet vara 50 floriner i böter, och vid fall av upprepning skulle dessa höjas till 100, 200 respektive 500 floriner. Vid femte resan skulle den skyldige brännas 'tills han dör och själen skiljs från kroppen', dvs. brännas levande. [...] De inför domstolen *Giudice degli Apelli* beivrade sodomimålen var många inte tu tal om det." Nordberg, 1993, sid. 186.
- 6 Rocke, 1996. Se särskilt kapitlet "Officers of the Night", sidorna 45-84.
- 7 En beskrivning av Ficino och den sokratiske kärleken finns i ett kapitel i ett kommande arbete av Göran Söderström, där forskningen inom det homoerotiska området har sammanställts i en forskningsöversikt. Jag har tagit del av det material som avhandlar "Den florentinska synden", ett kapitel i boken.
- 8 Ficinus, 1981, sid. 139. På sidan 151 i samma volym hänvisas till Kristeller som antar att Ficino skrev sina argumentum till varje dialog samtidigt som han översatte dem.
- 9 "Now the whole study and business of Man is always to strive for what is thought to be good. Since there seem to be three kinds of good mortals, which are those of the soul, body, and external objects, man seeks the virtue of the soul, the pleasures of the body or abundance of riches. The first of these is sure and everlasting. The other two are transitory and mortal. Therefore that permanent union of lives, which is true friendship, can only exist for those who neither seek to accumulate riches nor to satisfy sensual pleasures which change and perish. It is possible only for those who apply themselves with common zeal and determination to acquire and exercise the single and permanent virtue of the soul. [...]
- We have now defined friends as those who strive for virtue with equal zeal, and who help one another to cultivate their souls. The cultivation of the soul is established in virtue alone, virtue is wisdom, and wisdom is understanding the divine. Divine light bestows knowledge of this kind upon us. Therefore, to cultivate the soul is to cultivate God himself.
- And so, friendship, as it endeavours through the single aim of two men to cultivate the soul through virtue, is clearly nothing but the supreme harmony of two souls in the cultivation of God. And as God loves those who cultivate Him with devoted minds, there cannot be two friends on their own, but there must always be three,

- the two men and God; God or in other words Jupiter, the patron of hospitality, protector of friendship, and sustainer of human life, worshipped at all times by Plato and honoured by Socrates. He is the guide of human life; He unites us as one; He is the unbreakable bond of friendship, and our constant guardian." Ficinus, 1975, sid. 96 f.
- 10 "To Ficino the visual arts were of special importance. Their function was to remind the soul of its origin in the divine world by creating through art, resemblances to that world. It was largely through Ficino's insistence on the importance of this art that the painter's position in Florentine society was raised nearer to that of the poet than that of the carpenter, where it had previously been. The image of painting is Ficino's most frequent metaphor." Ficinus, 1975, sid. 20.
- 11 Ficino beskriver i *De Amore* kärleken mellan män i rent andliga ordalag. Men en passus ger ett andningshål även för fysisk attraktion och samlag män emellan:
- "But, since that genital force of the soul has no power of cognition, it makes no discrimination between the sexes; but is, naturally, aroused for generation whenever we see any beautiful object, and it consequently happens that those who associate with males have intercourse with them in order to satisfy the urge of their genital parts.
- This is especially frequent in people for whom Venus was in the masculine sign and in conjunction, or in termination or opposition, with Saturn." Ficino, 1944, sid. 207.
- 12 Platon i Ebbe Lindes översättning 1985, sid. 66.
- 13 Ibid, sid. 67.
- 14 Ibid, sid. 67 f.
- 15 Ibid, sid. 68. Ebbe Linde, som tolkat de grekiska skrifterna till svenska, har här använt ordet homosexualitet på ett sätt som kan bli förvirrande. Indelningen i homosexualitet och heterosexualitet är inte aktuell under klassisk, grekisk antik tid. Ebbe Linde har försökt översätta till ett smidigt svenskt språkbruk av idag och det har han i övrigt lyckats väl med.
- 16 Ibid, sid. 73.
- 17 Ibid, sid. 78.
- 18 Ibid, sid. 80 f.
- 19 Ibid, sid. 81.
- 20 Ibid, sid. 105.
- 21 Ibid, sid. 106.
- 22 Numera har vi en annan syn på den antika konsten. Den var både grällt färglagd och komplicerat uppbyggd.
- 23 *Andere Lieben*, 1988, sid. 116.
- 24 Här är det verkligen svårt med terminologin eftersom ordet sodomit konnoterar helt fel sammanhang och ordet homosexuell inte existerar.
- 25 *Andere Lieben*, 1988, sid. 117.
- 26 "I Vitalis' fall kan man, om man vill gå till grunden, inte förbigå det faktum, att gränsen mellan vänskapen och kärleken män emellan inte upprätthölls under antiken, att denna senare art av kärlek för många av dess människor framstod som den stora både kropp och själ omfattande känslan, samt att denna kärlek överallt i den gamla litteraturen behandlas som den mest naturliga företeelse. Detta gäller fullt ut för de skrifter, som mer ingående än andra behandlar kärlekens - eros' - väsen: Xenophons *Symposion* och Platons dialog med samma namn. Båda utgår i sin analys av eros från gossekärleken." Cederblad, 1959, sid. 157.

- 27 Ibid, sid. 158.
- 28 Cederblad menar att bakom namnet Alvin finns en kär vän till Vitalis, Hugo Hamilton. Ibid, sid. 148.
- 29 "Till sin erotiska läggning är Sjöberg otvivelaktigt homofil. Huru långt han gått eller tillåtits gå för att tillfredsställa sitt begär, är en fråga av underordnat intresse. Faktum är att han endast upplevt några korta stunder vid en väns bröst, vilka han räknat som ljuspunkter i ett liv, som han för övrigt betecknade som en kedja av vedervärdigheter. /.../ Själv har han knappast haft någon känsla av något otillbörligt i sin riktning mot sitt eget kön - åtminstone finns det inte något belägg härpå i hans brev och dikter. Det ligger något slags oskuld i detta: den renom är allting rent." Ibid, sid. 152.
- 30 Lindberger, 1956, sid. 519.
- 31 "När Rydberg upptogs som familjemedlem hos Hedlunds, tycks en ändring ha eftersträvt av makarna Hedlund. Rydberg sammanfördes med en ungefär jämnårig änkefru Hilma Gibson. De förlovade sig på hösten 1865. Förlovningen hävdades i slutet av år 1866, av allt att döma på det viset, att fru Gibson hänvisade till sin släkts motstånd mot partiet; i själva verket var detta ett taktfullt sätt att återger Rydberg hans frihet, efter det att det visat sig att han hade allvarliga betänkligheter mot att ta steget in i äktenskapet." Ibid, sid. 523.
- 32 Rydberg gifter sig senare, 1879, med Susen Hasselblad som blir en uppoffrande maka. Hon redigerar hårt i det efterlämnade brevmaterialet.
- 33 Rydberg, 1919, sid. 235 f.
- 34 Ibid, sid. 231.
- 35 Nilsson, 1964 (1916), sid. 396
- 36 Den som bäst har undersökt Viktor Rydbergs brev, romaner och lyrik är Greger Eman i artikeln "Stum min kärlek föddes".
- 37 För en beskrivning av Rydbergs utläggning av Erosmyten i *Symposion* se: Nilsson, 1964 (1916), sid. 394
- 38 Kennedy, 1988, sid. 149.
- 39 "Utifrån sett verkade själva principen komisk eller förryckt: ett sällskap mer eller mindre homosexuella intellektuella, samlade omkring en excentrisk skald, som besjungit Heliogabalus, framträdde med anspråk på att förnya Tysklands själ och ungdom, ja presenterade en ung gymnasist, som gått bort i sextonårsåldern, som en gudom!" Stolpe, 1956, sid. 100.
- 40 "Först om man gör bekantskap med Stefan Georges krets, förstår man vad ungdomskretsen kring Platon egentligen betydde, anar man arten av den kärlek som förband honom och hans lärjungar." Ibid, sid. 51.
- 41 För en ingående beskrivning av denna skandal se: *Sympatiens hemlighetsfulla makt*, under utgivning. Ett oavvisligt faktum är ju att Ekelunds sista diktsamling, *Dithyramber i aftonglans*, kommer år 1906. Sedan går han över till att skriva epigram och sentenser, också de med grekisk, antik förebild.
- 42 Ekman, 1959, sid. 89.
- 43 "Till det som man verkligen kan konstatera hör att Ekelund i Berlin i december 1902 inköpte Platons *Symposion* i Schleiermachers tyska översättning. Även om han kanske hade läst denna dialog tidigare, kan det med rätt stor säkerhet antas att det är nu som han verkligen tillägnar sig den.
'Symposium' är titeln på en dikt i *Elegier*, som utgör en pindarisk-platonisk hyllning till skönheten i gosse- eller ynglingagestalt. Den står i samlingen omedelbart före 'Vännerna', en dikt som den har viss samhörighet med. [...]
'Symposium' är en erotisk dikt, en dikt om Eros. Däröfver vittnar den förälskade

teckningen av ynglingen, med 'kindens blondt purprade sken', och även den på pindariskt vis frammanade myten om Hyakinthos, som älskades av Apollon." Werin, 1960, sid. 175-176.

44 Ibid, sid. 181.

Referenser

- Andere Lieben. Homosexualität in der deutschen Literatur. Ein Lesebuch*, Joachim Campe (red.), Frankfurt am Main 1988
- Cederblad, Erik, *Erik Sjöberg (Vitalis) före debuten*, Uppsala 1959
- Ekman, Rolf, *Den andra Eros. Studier i livsåskådning*, Lund 1959
- Ficino, Marsilio, *Marsilio Ficino's commentary on Plato's Symposium, Translation, with an Introduction by Sears Reynolds, Jayne, Missouri, 1944*
– *The letters of Marsilio Ficino, Volume 3*, London 1981
– *The letters of Marsilio Ficino, Volume I*, London 1975
- Kennedy, Hubert, *Ulrichs. The life and works of Karl Heinrich Ulrichs. Pioneer of the modern gay movement*, Boston 1988
- Lindberger, Örjan, "Viktor Rydberg", i *Ny Illustrerad Svensk Litteraturhistoria, del III*, Stockholm 1956
- Magnusson, Jan, "Sensitiv som en frostskaadad mimosa". *Biografi över Paul Andersson, Metamorfosgruppen och femtitalets nyromantik, Göteborgs universitet 1997*
— "Framställningsformer av kärlek mellan män under tre sekler" *Lambda nordica*, vol. 2:1, 1996, s. 48-57
- Nilsson, Albert, *Svensk Romantik. Den platonska strömningen*, Lund 1964 (1916)
- Nordberg, Michael, "Renässansmänniskan". *1400-talets Italien, myter och verklighet*, Stockholm 1993
- Riffaterre, Michael, *Semiotics of poetry*, London 1978
- Rocke, Michael, *Forbidden friendships. Homosexuality and male culture in Renaissance Florence*, Oxford University Press 1996
- Rydberg, Viktor, *Skrifter. Romerske kejsare i marmor*, Stockholm 1919
- Stolpe, Sven, *Stefan George och andra studier*, Stockholm 1956
- Sympatiens hemlighetsfulla makt: Stockholms homosexuella 1860-1960* Göran Söderström (red.)
Fredrik Silverstolpe, Greger Eman, Dodo Parikas, Jens Rydström (översättning)
Söderström, Göran, *Homosexualitet. En kritisk sammanfattande forskning*, Stockholm 1999 (utgivning)
- Werin, Algot, *Vilhelm Ekelund. 1880-1908*, Lund 1960
- Xenofon, Platon, *Sokrates på fest och i vardagslag*, Tolkn. Ebbe Lindö

Jan Magnusson är bibliotekarie och doktorand vid litteraturvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet. Han arbetar med en avhandling om Paul Anderssons lyrik.

Plato and the history of the idealistic, homoerotic, lyric discourse

This article describes how the Dialogues of Plato were introduced to a European audience by Marsilio Ficino in the city of Florence during the 1460's. In one decade all the Dialogues were translated from greek to latin, the lingua franca of Europe. From this time on the dialogues keep returning to the intellectual discourse in Europe. This is especially true for the last part of the 18th century and the beginning of the 19th century. A description of the content of the dialogue *Symposion* follows. I take a few examples of homoerotic poets from the German cultural history. Then follows a description of Swedish poets who practice same-sex love in their life and also write platonic of some, idealistic poetry. Erik Sjöberg (1794-1828), Viktor Rydberg (1828-1895) and Vilhelm Ekelund (1880-1949) are the examples examined in this article. My idea is that platonic idealism and practiced homoeroticism are parallell features in the life of many of the homoerotic poets of the time before the use of the term homosexuality.

Identitet, erfarenhet och livshistorier

Recension

Pia Lundahl: *Lesbisk identitet*, Carlssons bokförlag, Sthlm 1998.

Under de senaste femton åren har Gay and Lesbian Studies vuxit sig starka i stora delar av Europa och i USA. I Skandinavien har dock intresset för homosexualitet och homosexuella varit betydligt mera ljummet. Etnologen Pia Lundahl tillhör en av de få som har medverkat till att bryta denna trend av tystnad och ointresse genom att skriva ett av de första verken om lesbiska i Sverige under 1900-talet - *Lesbisk identitet*.

I sin studie granskar Pia Lundahl vad som är möjligt att erfara för kvinnor under 1900-talet vad gäller sexualitet. Undersökningen bygger på djupintervjuer med ett tjugotal kvinnor om deras erfarenheter och upplevelser av identitet: "lesbisk".

Citatet nedan är hämtat från Lundahls bok. Hon intervjuar här en kvinna i 30-års åldern om hennes förflutna och hur hon upptäckte att hon "var" lesbisk:

Jag tror inte att det var jag som tog initiativet, åtminstone inte i början. Det var...jag vet inte...men det var liksom i den perioden som tjejerna började få bröst och började liksom...ja, började bli sexuella, det var nånstans då som jag började onanera också, jag kommer inte ihåg exakt när det var första gången. Sen var det ett par olika tjejer som...lite olika varianter på samma tema men det var alltid så där att jag...skulle vara Peter Holm eller nån sån där (sjunger den gamla hiten "Monia").(s.35).

Utdraget visar hur naturligt det var för den intervjuade kvinnan att som ung flicka uttrycka eller kanske snarare organisera sina tidiga sexuella erfarenheter utifrån en heterosexuell mall. Det var mer eller mindre tvunget att det fanns en man med i leken - även om han "gjordes" av en ung flicka.

Lundahl menar att de intervjuade kvinnorna sammanfogar skilda erfarenheter till att passa in som en skärva av deras livshistorier. Flera disparata upplevelser vävs in i varandra så att berättelserna om kvinnornas sexuella identitet bildar helhet och blir begripliga.

I sin bok kommer författaren bland annat fram till att en av de mera framträ-